

Representation of Mental Disorders in Dariush Mehrjoui's Cinema: An Analytical Study of Three Films of Cow, Hamoon and Pari

1. Hengameh Aliani : Ph.D Student, Department of Communication Sciences, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
 2. Mahnaz Ronaghi Notash *: Department of Communication Sciences, CT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran
 3. Abdolhosein Laleh : Associate Professor, Academy of Arts, Islamic Republic of Iran, Tehran, Iran
- *Corresponding Author's Email: Mah.Ronaghi_nostash@iauctb.ac.ir

Received: 2025-08-18

Revised: 2025-09-28

Accepted: 2025-11-18

Published: 2025-11-19

Abstract

Introduction and Aim: Mental disorders have been considered in the films of many directors, including Dariush Mehrjoui. Therefore, the aim of this research was investigate how mental disorders are represented in Dariush Mehrjoui's cinema through an analytical study of three films of Cow, Hamoon, and Pari.

Methodology: This was a descriptive from type of qualitative. The present research selected three films of cow, Hamon, and Perry by purposive sampling method and examined the using the Fiske's semiotics and social and cultural studies model, Selby and Cowdery's technical and social codes model, and Barthes' model of communication elements and visual and narrative signs related to mental disorders. This research was conducted to answer questions about recognizing mental disorders and attempting to treat them, the existence of mental health messages and referral to a specialist, the way families and those around them react, the way society reacts, instability, maladjustment, and antisocial, and the role of Psychological and psychiatric specialists in treatment. The data were obtained through observation of visual text, dialog, and cinematic symbols and were analyzed by content analysis.

Findings: The results of this study showed that Dariush Mehrjoui presented different representations of mental disorders in these three films, which each one reflected the attitudes and social and cultural contexts of their time.

Conclusion: The results of this study indicate the current situation of mental disorders of their time, which can help the country's specialists and planners understand the current situation and design programs to improve it.

Keywords: Mental Disorders, Cinema, Analytical Study, Attitudes, Social and Cultural Contexts.

How to Cite: Aliani, H., Ronaghi Notash, M., & Laleh, A. (2025). Representation of Mental Disorders in Dariush Mehrjoui's Cinema: An Analytical Study of Three Films of Cow, Hamoon and Pari. *Psychology of Motivation, Behavior, and Health*, 3(3), 1-14.

Copyright: © 2025 by the authors. Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Extended Abstract

Introduction and Aim

In recent decades, due to the great advances in all scientific and industrial fields, humans have faced many issues and problems, one of the most important of which is mental disorders, which have always had a growing trend (Liu et al., 2025). With the growth and expansion of societies from traditional to industrial, the amount of tensions and their destructive effects at the individual, family and social levels have increased significantly, and this has led to an increase in the prevalence and incidence of mental disorders (Bilkay et al., 2024). Mental disorders are a syndrome or a behavioral and cognitive pattern that is accompanied by a feeling of discomfort and inability in one or more cognitive or functional areas (Zhang et al., 2026). Mental disorders are characterized by changes in the health status of the individual, changes in the patient's way of thinking, mood and behavior, and according to statistics from the World Health Organization, 590 million people in the world suffer from various mental disorders. Also, epidemiological studies in Iran indicate that the prevalence of mental disorders fluctuates between 3.2 and 11.7 percent (Eskandari et al., 2021). Mental disorders not only cause inefficiency in people with mental illness, but also involve their families and disrupt their functioning in social, cognitive, and emotional areas (Hojlund et al., 2025).

One of the factors that plays a major role in the represented of mental disorders is the media, especially cinema (Rezaeiani et al., 2024). The media as a portal for informing and educating the audience in accordance with the requirements of the time, offers various lifestyles to the audience (Pathak et al., 2025). The media on the one hand, can be a factor in strengthening and consolidating individual and collective identities, and on the other hand, they can cause a crisis in the identity and life of individuals by introducing new ideas and beliefs (Li & Kent, 2021). Cinema as one of the forms of media and one of the most influential communication tools in the world, has great potential to be present in various fields with the aim of various deviant, educational, informational, recreational and social purposes (De Filippis et al., 2023). This medium is the junction of social identity and media that creates space and spirit, and there is always an unbreakable link between society and cinema (Sohini, 2020). Also, cinema is a very attractive phenomenon that influences and is influenced by art, politics, and economics, and as a multidimensional, multifaceted phenomenon, it uses the capabilities and capabilities available in different arts and has a unique

aesthetic (Ganagadharan & Jayaraman, 2025). Cinema has a representational role for mental disorders, and representation is a tool for displaying reality that is mediated by cinema (Azad et al., 2022).

Regarding the importance and necessity of the present study, it can be said that on the one hand, mental disorders are a common and increasing phenomenon, and on the other hand, cinema and the media play an important role in shaping people's attitudes towards these disorders. Although studies have been conducted domestically and internationally on the role of cinema in mental disorders, these studies were both very scattered and less scientifically and systematically examined the films of one director. Since Dariush Mehrjoui has three prominent films in this field, namely *Cow*, *Hamoon*, and *Pari*, the researchers of the present study attempted to examine the represented of mental disorders in Iranian cinema based on these three films. Although previous studies have examined the above three films from a sociological and psychological perspective, a study focused on the represented of mental disorders using communication and semiotic theories can provide new perspectives. Therefore, the aim of this research was investigate how mental disorders are represented in Dariush Mehrjoui's cinema through an analytical study of three films of *Cow*, *Hamoon*, and *Pari*.

Methodology

This was a descriptive from type of qualitative. The present research selected three films of *cow*, *Hamon*, and *Perry* by purposive sampling method and examined the using the Fiske's semiotics and social and cultural studies model, Selby and Cowdery's technical and social codes model, and Barthes' model of communication elements and visual and narrative signs related to mental disorders.

Three films, *Cow*, *Hamoon*, and *Pari* were selected using a purposive sampling method. These films were made by Dariush Mehrjoui in three different decades and dealt with psychological issues.

This research was conducted to answer questions about recognizing mental disorders and attempting to treat them, the existence of mental health messages and referral to a specialist, the way families and those around them react, the way society reacts, instability, maladjustment, and antisocial, and the role of Psychological and psychiatric specialists in treatment. The data were obtained through observation of visual text, dialog, and cinematic symbols and were analyzed by content analysis.

Findings

The results of this study showed that Dariush Mehrjoui presented different representations of mental disorders in these three films, which each one reflected the attitudes and social and cultural contexts of their time.

Discussion and Conclusion

One of the limitations of this study was the limited access to some comprehensive analytical sources about these three films from the perspective of

communication theories and semiotics with a focus on mental disorders. For future research, it is suggested that the representation of mental disorders in other works of Dariush Mehrjoui and also its comparison with the works of other directors of Iranian cinema be examined in order to obtain a more comprehensive understanding of this issue in Iranian cinema. As a result, the findings of this study indicate the current situation of mental disorders of their time, which can help the country's specialists and planners understand the current situation and design programs to improve it.

بازنمایی اختلالات روانی در سینمای داریوش مهرجویی: مطالعه تحلیلی سه فیلم گاو، هامون و پری

۱. هنگامه علیانی¹: دانشجوی دکتری، گروه فرهنگ و ارتباطات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. مهناز رونقی نوتاش²: گروه علوم ارتباطات، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۳. عبدالحسین لاله³: دانشیار، فرهنگستان هنر جمهوری اسلامی ایران، تهران، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: Mah.Ronaghi_nostash@iauctb.ac.ir

انتشار: ۱۴۰۴/۰۸/۲۸

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۷

بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۰۶

دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۲۷

چکیده

مقدمه و هدف: اختلالات روانی در فیلم‌های کارگردان بسیاری از جمله داریوش مهرجویی مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین، هدف این پژوهش بررسی چگونگی بازنمایی اختلالات روانی در سینمای داریوش مهرجویی از طریق مطالعه تحلیلی سه فیلم گاو، هامون و پری بود.

روش‌شناسی: این پژوهش توصیفی از نوع کیفی بود. پژوهش حاضر سه فیلم گاو، هامون و پری را با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و با استفاده از مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک، مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلیبی و کاودری و مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت مورد بررسی قرار داد. این پژوهش در راستای پاسخ به سوال‌هایی درباره شناخت اختلالات روانی و تلاش برای درمان، وجود پیام‌های سلامت روان و مراجعه به متخصص، نحوه برخورد خانواده و اطرافیان، نحوه برخورد جامعه، ناپایداری، ناسازگاری و جامعه‌ستیزی و نقش متخصصان روان‌پزشکی و روان‌شناختی در درمان انجام شد. داده‌ها از طریق مشاهده مشاهده متن بصری، گفتگو و نمادهای سینمایی گردآوری و با روش تحلیل محتوا تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج این مطالعه نشان داد که داریوش مهرجویی در این سه فیلم، بازنمایی‌های متفاوتی از اختلالات روانی ارائه داد که هر یک بازتاب نگرش‌ها و بسترهای اجتماعی و فرهنگی زمان خود بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه نشان‌دهنده وضع موجود اختلالات روانی زمان خود است که این نتایج می‌تواند به متخصصان و برنامه‌ریزان کشور در شناخت وضع موجود و طراحی برنامه‌هایی برای بهبود آن کمک کند.

نحوه استناددهی: علیانی، هنگامه؛ رونقی نوتاش، مهناز و لاله، عبدالحسین. (۱۴۰۴). بازنمایی اختلالات روانی در سینمای داریوش مهرجویی: مطالعه تحلیلی سه فیلم گاو، هامون و پری. *روان‌شناسی انگیزش، رفتار و سلامت*، ۳(۳)، ۱-۱۴.

کلیدواژه‌گان: اختلالات روانی، سینما، مطالعه تحلیلی، سلامت روان، نگرش‌ها، بسترهای اجتماعی و فرهنگی.

مجاز و حق نشر: © ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

مقدمه

در دهه‌های اخیر با توجه به پیشرفت‌های زیاد در همه زمینه‌های علمی و صنعتی، انسان با مسئله‌ها و مشکل‌های زیادی مواجه شدند که یکی از مهم‌ترین این مسئله‌ها و مشکل‌ها، اختلالات روانی می‌باشد که همواره روند رو به رشدی داشته است (Liu et al., 2025). با رشد و گسترش جوامع از سنتی به صنعتی میزان تنش‌ها و آثار مخرب آن در سطوح فردی، خانوادگی و اجتماعی افزایش چشمگیری داشته و این مسئله باعث افزایش شیوع و بروز اختلالات روانی شده است (Bilkay et al., 2024). اختلالات روانی یک سندرم یا یک الگوی رفتاری و شناختی است که با احساس ناراحتی و ناتوانی در یک یا چند زمینه شناختی یا عملکردی همراه باشد (Zhang et al., 2026). این اختلالات به‌عنوان اختلالات شخصی، عاطفی و رفتاری همانند ساده‌لوحی، بی‌مسئولیتی، اضطراب، استرس و غیره بیان می‌شوند که با پیامدهای منفی زیادی همراه می‌باشند (Enns et al., 2025). اختلالات روانی با تغییر در وضعیت بهداشتی فرد، تغییر در نحوه تفکر، خلق و رفتار بیمار مشخص می‌شود و طبق آمار سازمان بهداشت جهانی، ۵۹۰ میلیون نفر از مردم دنیا از اختلالات روانی مختلف رنج می‌برند. همچنین، مطالعات همه‌گیرشناسی در ایران حاکی از آن است که شیوع اختلالات روانی بین ۳/۲ تا ۱۱/۷ درصد در حال نوسان می‌باشد (Eskandari et al., 2021). اختلالات روانی نه تنها سبب ناکارآمدی مبتلایان به بیماری روانی می‌شود، بلکه خانواده‌های آنان را نیز درگیر می‌کند و عملکرد آنها را در زمینه‌های اجتماعی، شناختی و هیجانی مختل می‌سازد (Hojlund et al., 2025). هنگامی که یکی از اعضای خانواده درگیر اختلالات روانی شود، همه اعضای خانواده درگیر اختلال و پیامدهای مرتبط با آن می‌شوند و فشار، استرس و تنش زیادی را تحمل می‌کنند (Majuri et al., 2025).

یکی از عواملی که در بازنمایی اختلالات روانی نقش زیادی دارد، رسانه‌های نمایشی به‌ویژه سینما است (Rezaeiani et al., 2024). رسانه‌ها به‌عنوان درگاه اطلاع‌رسانی و آموزش‌دهی متناسب با مقتضیات زمان، سبک‌های گوناگونی از زندگی را به مخاطبان ارائه می‌دهد (Pathak et al., 2025). رسانه‌ها از یک سو می‌توانند عامل تقویت و تحکیم هویت‌های فردی و جمعی باشند و از سوی دیگر

می‌توانند با سرازیرکردن عقاید و باورهای جدید باعث بحران در هویت و زندگی افراد شوند (Li & Kent, 2021). سینما به‌عنوان یکی از اشکال رسانه و یکی از تاثیرگذارترین ابزارهای ارتباطی جهان، توانمندی زیادی برای حضور در زمینه‌های مختلف با هدف مقاصد مختلف انحرافی، آموزشی، اطلاعاتی، تفریحی و اجتماعی دارد (De Filippis et al., 2023). این رسانه مرجع هویت اجتماعی و رسانه‌ای است که به خلق فضا و روح می‌پردازد و همیشه بین جامعه و سینما پیوندی ناگسستنی وجود دارد (Sohini, 2020). سینما به‌عنوان بازیگر غیررسمی و فعال همراه با حکومت‌ها نقش موثر و حیاتی در زمینه‌های مختلف ارتباطی، اطلاع‌رسانی، تبادل افکار و اطلاعات، هنجارسازی، تبلیغات، بسترسازی، آموزش‌دهی، هدایت الگوهای رفتاری و جهت‌دهی به افکار عمومی دارند (Padillah et al., 2023). همچنین، سینما پدیده‌ای بسیار جذاب و تاثیرگذار بر هنر، سیاست و اقتصاد و تاثیرپذیر از آنها است و به‌عنوان یک پدیده چندبعدی چندوجهی از قابلیت‌ها و توانمندی‌های موجود در هنرهای مختلف استفاده می‌کند و دارای زیبایی‌شناختی منحصر به فردی می‌باشد (Ganagadharan & Jayaraman, 2025). سینما دارای نقش بازنمایی برای اختلالات روانی است و بازنمایی ابزاری برای نمایش واقعیت می‌باشد که با میانجی سینما صورت می‌پذیرد (Azad et al., 2022).

پژوهش‌هایی داخلی و خارجی درباره اختلالات روانی در سینما انجام شده، اما پژوهشی در این زمینه درباره سینمای داریوس مهرجویی یافت نشد. Septiaji & Kusmana (2025) ضمن پژوهشی با عنوان بازنمایی اختلالات سلامت روان در فیلم‌های هالیوودی که پنج فیلم ذهن زیبا، دفترچه امیدبخش، جوکر، مزایای گوشه‌گیر بودن و قوی سیاه را بررسی نمودند به این نتیجه رسیدند که فیلم‌ها اختلالات سلامت روان را طبق دو الگو شامل الگوی آسیب‌شناسی افراد از طریق روایت‌های تراژیک و تاریک و الگوی رمانتیک کردن رنج روانی به‌عنوان بخشی از نبوغ یا منحصر به فردی یک شخصیت معرفی کردند. آنان گزارش کردند که این بازنمایی‌ها دارای تاثیر دوپهلویی است که از یک سو آگاهی عمومی را درباره سلامت روان بالا می‌برد و از سوی دیگر به‌طور بالقوه کلیشه‌های منفی را تقویت می‌کند.

که سینما به عنوان ابزاری برای تحول اجتماعی می‌تواند جنبه‌های مختلف بیماری‌های روانی را روشن کند و به دلیل تصاویر دراماتیک و انگ زنده‌اش اغلب جنبه‌های منفی اختلالات روان‌پزشکی و بیمارانی که از آنها رنج می‌برند را گسترش می‌دهد؛ اگرچه چند داستان مثبت و الهام‌بخش وجود دارد، اما در مقایسه با دیدگاه‌های منفی آن تعداد خیلی کم است.

Rezayee Bayandor (2007) ضمن پژوهشی با عنوان بازنمایی بیماری روانی و افراد مبتلا به اختلالات روانی در رسانه‌ها به این نتیجه رسیدند که بیشتر تولیدهای رسانه‌ای به‌ویژه فیلم‌های سینمایی و مجموعه‌های تلویزیونی تصویری تحریف‌شده و مخدوش از بیماری روانی و افراد مبتلا به اختلالات روانی ارائه می‌دهند. نمایش چنین تصویری نه تنها باعث شکل‌گیری نگرش‌های منفی به بیماران روانی و حتی متخصصان این حوزه می‌شود، بلکه بر فرآیند درمان بیماری‌های روانی و امنیت روانی جامعه تاثیر منفی می‌گذارد.

درباره اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر می‌توان گفت که از یک سو اختلالات روانی پدیده‌ای شایع و در حال افزایش است و از سوی دیگر سینما و رسانه نقش مهمی در شکل‌گیری نگرش‌های افراد به این اختلالات دارد. با اینکه پژوهش‌هایی در داخل و خارج از کشور درباره نقش سینما در اختلالات روانی انجام شده، اما این پژوهش‌ها هم خیلی پراکنده بودند و هم کمتر به صورت علمی و مدون به بررسی فیلم‌های یک کارگردان پرداختند. از آنجایی که داریوش مهرجویی دارای سه فیلم مطرح در این زمینه با نام‌های گاو، هامون و پری است، لذا پژوهشگران پژوهش حاضر تلاش کردند تا بازنمایی اختلالات روانی در سینمای ایران بر اساس این سه فیلم بررسی نمایند. با اینکه پژوهش‌های گذشته از لحاظ جامعه‌شناختی و روان‌شناختی به بررسی سه فیلم فوق پرداختند، اما یک بررسی متمرکز بر بازنمایی اختلالات روانی با استفاده از نظریه‌های ارتباطات و نشانه‌شناسی می‌تواند دیدگاه‌های جدیدی را ارائه نماید. بنابراین، هدف این پژوهش بررسی چگونگی بازنمایی اختلالات روانی در سینمای داریوش مهرجویی از طریق مطالعه تحلیلی سه فیلم گاو، هامون و پری بود.

روش‌شناسی

Sigamani et al (2024) ضمن پژوهشی با عنوان تصاویر سینمایی از سلامت روان: بررسی تاثیر هالیوود بر درک عمومی از سلامت روان به این نتیجه رسیدند اگرچه این فیلم‌ها اغلب تصاویر همدلانه و عاطفی عمیقی ارائه می‌دهند، انگ اجتماعی را کاهش می‌دهند و گفتگوی آزاد درباره سلامت روان را ترویج می‌دهند، اما اغلب فاقد بینش عملی درباره مکانیسم‌های مقابله هستند. در عوض، آنها تمایل دارند بر روایت‌های عاطفی به جای ارائه راه‌حل‌های مشخص برای مدیریت بیماری‌های روانی تمرکز کنند. آنان گزارش کردند که فیلم‌های هالیوودی به کاهش انگ اجتماعی سلامت روان کمک می‌کنند، اما باید شامل استراتژی‌های مقابله عملی و مداخلاتی برای حمایت بهتر باشند.

Rezaeiani et al (2024) ضمن پژوهشی با عنوان بازنمایی فرهنگی اختلالات روانی و افراد مبتلا به این اختلالات در دو دهه اخیر سینمای ایران به این نتیجه رسیدند که چهره ترسیم‌شده از افراد مبتلا به اختلالات روانی در فیلم‌ها، چهره‌ای مردانه و محدود به قشر جوان و از طبقه بالای جامعه است. همچنین، این چهره خطرناک، بی‌ثبات، ناتوان و بی‌مسئولیت است. از طرفی اختلالات روانی در این فیلم‌ها به‌ندرت درمان‌پذیر نشان داده شدند و درباره آگاهی و حمایت خانواده به اختلالات در ۳۵/۷۱ درصد از فیلم‌ها، خانواده‌ها نسبت به وجود اختلال روانی در فرد آگاهی داشتند و از او حمایت کردند، اما در ۶۴/۲۹ درصد از فیلم‌ها، شاهد یک جو منفی و خالی از حمایت و آگاهی نسبت به اختلال روانی و فرد مبتلا به آن اختلال بودیم که همین مسئله روند درمان و بهبودی را دچار مشکل می‌کند.

Azad et al (2022) ضمن پژوهشی با عنوان بررسی بازنمایی فرهنگی اختلالات روانی در سینمای ایران به روش پدام (مطالعه موردی: فیلم‌های هومن سیدی) به این نتیجه رسیدند در این فیلم‌ها برای کارکترهای دارای اختلالات روانی ویژگی‌های مشترکی چون رفتار نامتعارف، سبک پوشش و ظاهر متفاوت از هنجار جامعه، بی‌اعتمادی این افراد نسبت به دیگران و عدم توانایی برقراری تعامل سالم و نوعی تنهایی و جدافتادگی از جامعه را به عنوان مشخصه‌های فرهنگی جهت بازنمایی انتخاب کرده است.

Soumitra et al (2017) ضمن پژوهشی با عنوان روان‌پزشکی و سینما: از پرده جادویی چه می‌توانیم بیاموزیم؟ به این نتیجه رسیدند

این پژوهش توصیفی از نوع کیفی بود. پژوهش حاضر سه فیلم گاو، هامون و پری را با استفاده از مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک، مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلبی و کاودری و مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت مورد بررسی قرار داد. سه فیلم گاو، هامون و پری با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد و این فیلم‌ها در سه دهه مختلف توسط داریوش مهرجویی ساخته و به موضوع‌های روان‌شناختی پرداختند.

فیلم گاو داستان زندگی مش حسن را به تصویر می‌کشد که تمام امید و دل‌بستگی او به تنها گاوی است که در طویله‌اش دارد. گاو برای او نه فقط یک حیوان، بلکه نمادی از اعتبار، زندگی و هویت او محسوب می‌شود. زمانی که مش حسن برای مدت کوتاه به شهر می‌رود، گاو به‌طور مرموزی می‌میرد و اهالی روستا که از واکنش مش حسن به این خبر می‌ترسند، با همسر او هم‌دست و نعلش گاو را دفن می‌کنند و پس از بازگشت مش حسن به او می‌گویند که گاو فرار کرده است، اما مش حسن این دروغ را باور نمی‌کند و اعتقاد دارد که گاوش زنده است. غم و اندوه ازدست‌دادن گاو به تدریج چنان بر مش حسن غلبه می‌کند که از لحاظ روانی دچار فروپاشی شده و باور می‌کند که خود گاو است. اهالی روستا که گمان می‌کنند او دیوانه شده تلاش می‌کنند تا برای درمان او را به شهر ببرند، اما مش حسن در میانه راه فرار می‌کند و در نهایت از کوه پرت می‌شود و جان خود را از دست می‌دهد. فیلم گاو از زمان ساخت تاکنون مورد توجه بسیاری از منتقدان و پژوهشگران قرار گرفته است. تحلیل‌های روان‌شناختی این فیلم اغلب بر شخصیت مش حسن و فروپاشی روانی او پس از مرگ گاوش تمرکز دارند. برخی منتقدان معتقدند که مش حسن تمام هویت و ارزش خود را از گاوش می‌گیرد و مرگ گاو برای او به معنای ازدست‌دادن زندگی و هویتش است. تبدیل شدن مش حسن به گاو هم به‌عنوان یک تراژدی و هم به‌عنوان اشاره‌ای به شکنندگی روانی انسان در مواجهه با اندوه عمیق تفسیر شده است. تحلیل‌های جامعه‌شناختی نیز به نقش گاو به‌عنوان نمادی از زندگی و برکت در جامعه روستایی و تاثیر ازدست‌دادن آن بر ساختار اجتماعی روستا پرداخته‌اند.

فیلم هامون داستان حمید هامون به‌عنوان یک روشنفکر را روایت می‌کند که با همسرش (مهشید) دچار کشمکش‌های دائمی است و زندگی کابوس‌گونه خود را مرور می‌کند. او که مشغول نوشتن رساله‌ای درباره عشق و ایمان است، در پی یافتن دوست و مرشد قدیمی‌اش (علی عابدینی) می‌گردد. هامون خانه و زندگی خود را رها می‌کند و دست به کارهای غیرعادی می‌زند. فیلم با فضایی سورئالیستی، آشفتگی‌های ذهنی و درونی هامون را به تصویر می‌کشد. او تصویری پیچیده از شخصیتی ارائه می‌دهد که با درگیری‌های درونی و اضطراب‌های هستی‌گرایانه دست و پنجه نرم می‌کند. اگرچه به‌طور صریح با یک اختلال روانی خاص مرتبط نیست، اما رفتار نامنظم، آشفتگی درونی شدید و پرداختن به سوال‌های فلسفی و معنوی او نشان‌دهنده وضعیت ناراحتی روانی قابل توجه است. فیلم را می‌توان به‌عنوان استعاره‌ای برای اضطراب‌های نسل روشنفکران در نظر گرفت. هامون طیف وسیعی از رفتارها و حالات درونی را نشان می‌دهد که از عملکرد معمول منحرف است. مشاخره‌های مداوم او با همسرش، جستجوی وسواس‌گونه‌اش برای پاسخ‌های فکری و معنوی، کابوس‌های واضح و تجربه‌های سورئال و حس کلی بیگانگی و سردرگمی همگی به یک مبارزه روانی عمیق اشاره دارند، در حالی که فیلم وضعیت او را برجسته نمی‌زند و به‌طور مؤثری تجربه کسی را منتقل می‌کند که با پرسش‌های بنیادین هستی و بحران‌های شخصی دست و پنجه نرم می‌کند که احتمالاً بازتاب‌دهنده اضطراب‌ها و عدم قطعیت‌های گسترده‌تر روشنفکران در ایران پس از انقلاب می‌باشد. فیلم هامون نیز به دلیل پرداختن به دغدغه‌های جوانان روشنفکر پس از انقلاب و مسائل اگزیستانسیالیستی تحلیل‌های متعددی را به خود اختصاص داده است. شخصیت حمید هامون به‌عنوان نمادی از روشنفکر ایرانی معاصر که در برخی سنت و مدرنیته گرفتار شده و با بحران‌های هویتی دست و پنجه نرم می‌کند، مورد بررسی قرار گرفته است. فضای سورئالیستی فیلم نیز به‌عنوان بازتابی از آشفتگی‌های ذهنی و درونی هامون تفسیر شده است.

فیلم پری داستان دانشجوی ممتاز رشته ادبیات را روایت می‌کند که پس از خواندن کتابی درباره زندگی یک عارف گمنام در قرن پنجم هجری دچار تحول‌های فکری و حسی عمیقی می‌شود. پری پس از خواندن کتاب با وجود داشتن تمام مزایای زندگی یک دختر جوان،

دلالت آشکار هستند. در سطح دوم، معنای ضمنی و دلالت پنهان بررسی می‌گردند. در سطح سوم، متن و زمینه از نظر ایدئولوژیکی و گفتمانی تحلیل می‌شوند.

مدل سلبی و کاودری بر رمزگان فنی و اجتماعی اشاره دارد و آنها با الهام از نشانه‌شناسی بارت، دو رمزگان را برای تحلیل متون تصویری معرفی کردند که شامل رمزگان اجتماعی (مانند عناصر غیر کلامی و فرهنگی در تصویر، اشیاء و محیط به‌عنوان نشانه‌های طبقاتی، حالات چهره، ژست‌ها و حرکات بدن و سبک لباس پوشش به‌عنوان بیان‌کننده هویت، شغل و طبقه اجتماعی) و رمزگان فنی (مانند تکنیک‌های تولید تصویر مثل اندازه نما، زاویه دوربین، ترکیب‌بندی، نورپردازی و رنگ‌ها در سینما و تلویزیون) بودند.

مدل بارت بر عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی اشاره دارد و هر نماد به مفاهیمی ضمنی و ایدئولوژیکی در یک فرهنگ می‌پردازد. تفسیر مفهوم نمادها به‌عنوان نشانه‌های رمزگان نمادینی مبتنی بر تحلیل استعاره‌ها و نمادها می‌باشد و این تفسیر به دانش فرامتنی و هنجارهای اجتماعی برمی‌گردد.

این پژوهش در راستای پاسخ به سوال‌هایی درباره شناخت اختلالات روانی و تلاش برای درمان، وجود پیام‌های سلامت روان و مراجعه به متخصص، نحوه برخورد خانواده و اطرافیان، نحوه برخورد جامعه، ناپایداری، ناسازگاری و جامعه‌ستیزی و نقش متخصصان روان‌پزشکی و روان‌شناختی در درمان انجام شد. داده‌ها از طریق مشاهده مشاهده متن بصری، گفتگو و نمادهای سینمایی گردآوری و با روش تحلیل محتوا تحلیل شدند. واحدهای تحلیل این پژوهش سکانس‌ها، دیالوگ‌ها، عناصر بصری و تصاویر مرتبط با بازنمایی اختلالات روانی در هر یک از فیلم‌ها بود. فرآیند جمع‌آوری داده‌ها شامل مشاهده دقیق فیلم‌ها، یادداشت‌برداری از صحنه‌ها و دیالوگ‌های مرتبط با موضوع تحقیق و استخراج تحلیل‌های موجود درباره این فیلم‌ها بود.

یافته‌ها

فیلم اولی که بررسی می‌شود، فیلم گاو است.

فیلم گاو یک رابطه علت و معلولی آشکار را نشان می‌دهد و ازدست‌دادن گاو برای مش حسن نمادی از هویت و زندگی است

از زندگی معمولی دل‌کنده و در وادی دردناک طلب سرگردان می‌شود. این کتاب متعلق به برادر بزرگترش (اسد) بود که چندی پیش در حادثه آتش‌سوزی درگذشت. داداشی، برادر دیگر پری که مخالف راه و روش اسد بود، معتقد است که میان عشق به خداوند و زندگی عادی تضادی وجود ندارد، تلاش می‌کند تا پری را از این حالت قهر و طغیان نجات دهد. تغییر پری پس از خواندن متن عرفانی می‌تواند به‌عنوان نوعی بحران معنوی تفسیر شود که به شکل گسست از زندگی متعارف و اشتغال ذهنی با حالت‌های معنوی بالاتر ظاهر می‌شود. این امر سوال‌هایی را درمورد مرز بین جستجوی معنوی شدید و ناراحتی روانی احتمالی ایجاد می‌کند. تغییر ناگهانی و شدید رفتار پری پس از مواجهه با متن صوفیانه نشان‌دهنده تاثیر روانی عمیق است. کناره‌گیری او از زندگی قبلی، تمرکز شدید بر مسائل معنوی و ناراحتی ظاهری‌اش می‌تواند از منظر یک فوریت معنوی یا شکل کلی‌تری از بحران روانی ناشی از یک بیداری هستی‌گرایانه مورد بررسی قرار گیرد. فیلم تنش بین پیگیری روشنگری معنوی و حفظ تعادل در تعامل با زندگی روزمره را بررسی می‌کند. فیلم پری نیز تحلیل‌هایی را به خود اختصاص داده که بیشتر بر اقتباس آن از آثار سلینجر و بحران معنوی شخصیت اصلی تمرکز داشته است. تحول فکری و حس پری پس از خواندن کتاب عرفانی و گسست او از زندگی عادی به‌عنوان محور اصلی تحلیل‌های روان‌شناختی این فیلم قرار گرفته است.

در این پژوهش سه فیلم گاو، هامون و پری با استفاده از مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک، مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلبی و کاودری و مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت مورد بررسی قرار گرفتند.

مدل فیسک بر نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی برای تحلیل معانی نشانه‌ها در رسانه و فرهنگ تاکید می‌کند و بر این باور است که معنا همواره در حال تغییر و تحت تاثیر زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و ایدئولوژیک شکل می‌گیرد. این مدل روشی برای تحلیل و درک نشانه‌ها در زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی است که به بررسی نحوه تولید و تفسیر معانی پرداخته و نشانه‌ها به‌طور پیوسته تحت تاثیر زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی قرار دارند. در این مدل، نشانه‌ها در سه سطح تحلیل می‌شوند که در سطح اول، نشانه‌ها شامل معنای صریح یا

موثر به آن تلاش می‌کنند که فقدان سازوکارهای بازخورد مناسب و عدم وجود کمک حرفه‌ای به نتیجه غم‌انگیزتری منجر می‌شود.

تحلیل بر اساس مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلبی و کاودری: فیلم با توجه به امکانات زمان خود دارای صحنه‌پردازی و وسایل صحنه ابتدایی است که استفاده از فضاها و باز و طبیعت خشک و بی‌آب و علف نمایانگر انزوای روانی مش حسن می‌باشد. استفاده از وسایل ساده و روستایی نیز زندگی سخت و یکنواخت را نشان می‌دهد که در این میان وجود گاو به‌عنوان یک نماد زنده و جان‌دار معرفی می‌شود که در واقع بازتابی از روح بیمار مش حسن است. نگاه‌های خیره و بی‌روح او، حرکات آهسته و کند او و سکوت طولانی او همه از نشانه‌های آشفتگی روانی و نمادی از انزوای کامل او از دنیای بیرون است. لباس‌های ساده و کهنه مش حسن نشان‌دهنده وضعیت اجتماعی و اقتصادی پایین او عدم توجه به ظاهر می‌باشد. استفاده از زاویه دوربین پایین به بالا برای بزرگنمایی شخصیت مش حسن و نمایش قدرت و سلطه بیماری بر او است و استفاده از ترکیب‌بندی متقارن و خشک، حس بی‌حالی و یکنواختی در زندگی را تداعی می‌کند. استفاده از تصاویر تار و مبهم نیز به خوبی سردرگمی و عدم قطعیت درونی مش حسن را به تصویر می‌کشد. علاوه بر آن، نورهای کم و سایه‌های تیره جوی غم‌انگیز و مرموز ایجاد می‌کند و استفاده از رنگ‌های خالی و تیره نمایانگر فقر و محرومیت و افسردگی مش حسن هستند.

تحلیل بر اساس مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت: در فیلم گاو نشانه‌های بصری و روایی متعددی به بازنمایی اختلالات روانی مش حسن کمک می‌کنند. چهره پریشان و آشفته او، رفتارهای غیرعادی او مانند علف‌خوردن و راه‌رفتن مانند گاو و پناه‌بردن او به طویله همگی در سطح دلالت، نشان‌هایی از وضعیت روانی او هستند. در سطح تداعی ازدست‌دادن گاو تداعی‌کننده ازدست‌دادن زندگی و هویت است و تبدیل مش حسن به گاو نمادی از جنون و درماندگی می‌باشد. در سطح اسطوره، گاو در فرهنگ روستایی ایران نماد برکت و زندگی است و جنون به‌عنوان یک تابو و امر غیرقابل درک در نظر گرفته می‌شود. فیلم از نمادگرایی قدرتمندی استفاده می‌کند و گاو به‌عنوان یک دلیل مرکزی برای زندگی و هویت عمل می‌کند. همسان‌سازی

که منجر به فروپاشی روانی و در نهایت مرگ او می‌شود. این فیلم به شکنندگی هویت تاکید دارد به‌ویژه زمانی که هویت فرد صرفاً به عوامل بیرونی وابسته باشد. تمام مش حسن با گاوش گره خورده است و وقتی گاو می‌میرد، این عنصر اساسی هویتش درهم می‌شکند. همچنین، تلاش روستاییان برای پنهان کردن حقیقت او را بیشتر از واقعیت جدا می‌کند و ناراحتی وی را تشدید می‌کند. فرورفتن او در باور به اینکه گاو است، تجلی این فقدان عمیق و تلاشی برای بازپس‌گیری شباهتی از خود پیشین می‌باشد. آخرین نکته غم‌انگیز اینکه این فیلم بر شدت وضعیت روانی و فقدان مداخله موثر در جامعه تاکید می‌کند.

تحلیل بر اساس مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک: در فیلم گاو، روستاییان با پنهان کردن خبر مرگ گاو، ناخواسته نقش فرستنده را ایفا می‌کنند. پیام آنها پنهان کردن حقیقت به‌منظور جلوگیری از شوک روانی به مش حسن است. مش حسن نیز با رفتارهای ناشی از جنون خود به‌عنوان فرستنده پیام عمل می‌کند و پیام او ازدست‌دادن هویت و فروپاشی روانی در پی فقدان است. کانال‌های ارتباطی در این فیلم شامل گفتار، رفتار و واکنش‌های اجتماعی بین مش حسن و روستاییان می‌باشد. گیرنده پیام روستاییان، مش حسن است و گیرندگان پیام مش حسن، روستاییان هستند. بازخورد مش حسن به پیام روستاییان عدم پذیرش دروغ آنها و اصرار بر زنده‌بودن گاو است. بازخورد روستاییان به رفتارهای مش حسن تلاش برای نصیحت، درمان سنتی و در نهایت تصمیم به بردن او به شهر برای درمان است که در نهایت با فرار و مرگ مش حسن به پایان می‌رسد. فروپاشی ارتباطی بین مش حسن و روستاییان، جایی که تلاش آنها برای محافظت از او با پنهان کردن حقیقت در نهایت نتیجه عکس می‌دهد، حاکی از آن است که چگونه ارتباط‌های خوش‌نیت، اما گمراه‌کننده می‌تواند ناراحتی روانی را تشدید کند. روستاییان به‌عنوان فرستنده عمل می‌کنند و قصد دارند با پنهان کردن مرگ گاو، پیام آرامش را منتقل کنند. با این حال، مش حسن تناقض‌های در داستان آنها را به‌عنوان فریب‌کاری تفسیر می‌کند و این سوءتفاهم مانعی بین او و جامعه ایجاد می‌کند و او را از پردازش صحیح غم و اندوه بازمی‌دارد. رفتار بعدی او ناشی از توهم به شکل جدیدی از ارتباط تبدیل می‌شود که روستاییان برای درک و پاسخ

مش حسن با گاو به یک بازنمایی اسطوره‌ای قدرتمند از فروپاشی کامل روانی او و ادغام خود با شیء گمشده محبت و ارزشش را نشان می‌دهد. در سطح دلالت، اقدام‌ها و ظاهر مش حسن به‌وضوح نشان‌دهنده انحراف از رفتار عادی است و تقلید او از حرکات گاو پناه‌بردن به طویله نشانه‌های قابل مشاهده‌ای از وضعیت ذهنی تغییر یافته است. در سطح تداعی این نشانه‌ها احساس‌های غم، فقدان و عواقب غم‌انگیزه اندوه را برمی‌انگیزند. در سطح اسطوره‌ای، گاو جوهر زندگی روستایی و معیشت در فرهنگ ایران را تجسم می‌بخشد. تبدیل مش حسن به گاو می‌تواند به‌عنوان یک ادغام نمادین با این نیروی حیاتی اساسی تفسیر شود و تاثیر ویرانگر فقدان آن بر هستی او را برجسته کند. این اسطوره به اضطراب‌های اجتماعی پیرامون دیوانگی و ترس از دست دادن انسانیت فرد می‌پردازد.

فیلم دومی که بررسی می‌شود، فیلم هامون است.

فیلم هامون داستان یک روشنفکر را روایت می‌کند که با همسرش (مهشید) دچار کشمکش‌های دائمی است و زندگی کابوس‌گونه خود را مرور می‌کند. او خانه و زندگی خود را رها می‌کند و دست به کارهای غیرعادی می‌زند. اگرچه این فیلم به‌طور صریح با یک اختلال روانی خاص مرتبط نیست، اما رفتار نامنظم، آشفتگی درونی شدید و پرداختن به سوال‌های فلسفی و معنوی او نشان‌دهنده وضعیت ناراحتی روانی قابل توجه است. فیلم را می‌توان به‌عنوان استعاره‌ای برای اضطراب‌های نسل روشنفکران در نظر گرفت. هامون به‌عنوان نمادی از روشنفکر ایرانی معاصر که در برخی سنت و مدرنیته گرفتار شده و با بحران‌های هویتی دست و پنجه نرم می‌کند.

تحلیل بر اساس مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک: در فیلم هامون، حمید هامون با رفتارهای آشفته و کلام پریشان خود نقش فرستنده را ایفا می‌کند. پیام او بحران هویت و معنا و عدم تفاهم و گسست در روابط است. مهشید نیز با تلاش برای جدایی و بیان نارضایتی‌اش به عنوان فرستنده عمل می‌کند و پیام او نارضایتی از رابطه و تمایل به پایان دادن به آن است. کانال‌های ارتباطی در این فیلم شامل گفتار بین هامون و مهشید و دیگران، رفتارهای غیرعادی هامون و همچنین رویاها و کابوس‌های او به‌عنوان کانال‌های ارتباطی درونی و بیرونی است. گیرندگان این پیام‌ها شامل مهشید، اطرافیان هامون و مخاطب فیلم هستند. بازخورد مهشید به

رفتارهای هامون تمایل به جدایی و تلاش برای حل مشکل‌ها از طریق طلاق است. اطرافیان نیز واکنش‌های متفاوتی نشان می‌دهند مانند تلاش برای نصیحت یا دوری‌گزیدن از او. هامون نیز در پاسخ به وضعیت خود، رفتارهای جستجوگرانه و منفعلانه نشان می‌دهد و به دنبال یافتن راه حل یا معنایی برای زندگی‌اش می‌گردد. ارتباط بین هامون و همسرش مهشید با فقدان قابل توجه درک و همدلی مشخص می‌شود. تعامل‌های آنها دشواری‌های برقراری ارتباط با آشفتگی درونی پیچیده و پتانسیل از هم پاشیدن روابط را در زمانی برجسته می‌کند که افراد با بحران‌های شخصی حل نشده دست و پنجه نرم می‌کنند. تلاش‌های هامون برای بیان مبارزه‌های درونی اغلب با ناامیدی مهشید و تمایل او به پایان دادن به ازدواج روبرو می‌شود. این گسست ارتباطی در مشاخره‌های مداوم آنها و ناتوانی در برقراری ارتباط در سطح عاطفی و فکری مشهود است. دیدگاه مهشید متمرکز بر نگرانی‌های عملی و تمایل او به زندگی متفاوت به‌شدت با مشغله‌های انتزاعی و فلسفی هامون در تضاد است؛ به‌طوری که این شکاف ارتباطی انزوای هامون در بحران خود را به تصویر می‌کشد.

تحلیل بر اساس مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلیبی و کاودری: درمورد صحنه‌پردازی، استفاده مکرر از فضاهای بسته و تاریک نمادی از دنیای درونی آشفته هامون است. کتاب‌ها، نوشته‌ها و وسایل شخصی نشانی از دنیای ذهنی پیچیده او دارند. نگاه‌های خیره و گریزپا، حرکت‌های دست‌های عصبی و حالت چهره‌های مبهم و گاه متناقض هامون از نشانه‌های آشفتگی درونی او هستند. لباس‌های نامرتب و ساده هامون نیز نمادی از بی‌توجهی او به ظاهر و تمرکز بر دنیای درونی است.

تحلیل بر اساس مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت: در فیلم هامون نشانه‌های بصری و روایی متعددی به بازنمایی وضعیت روانی آشفته حمید هامون کمک می‌کنند. کابوس‌های مکرر هامون، رفتارهای غیرمنطقی او و مونولوگ‌های درونی که با خود دارد همگی در سطح دلالت، نشانه‌هایی از آشفتگی روانی او هستند. در سطح تداعی، دریا به‌عنوان نمادی از آشفتگی و در عین حال رهایی در نظر گرفته می‌شود و شخصیت علی عابدینی به‌عنوان نمادی از راهنمایی معنوی نشان داده می‌شود که هامون به دنبال آن است، اما به او دست نمی‌یابد. در سطح

با نگرانی دریافت و تفسیر می‌شود. متن عرفانی به‌عنوان ورودی ارتباطی اولیه عمل می‌کند که یک تغییر قابل توجه در تفکر و وضعیت عاطفی پری ایجاد می‌کند. او پیام کتاب را درونی می‌کند و متعاقباً این تحول را از طریق کناره‌گیری از زندگی قبلی و پیگیری‌های معنوی شدید خود منتقل می‌کند. خانواده‌اش با مشاهده این تغییرها سعی می‌کنند وضعیت او را درک کنند و به آن واکنش نشان دهند که تأثیر پیام اولیه و پویایی‌های ارتباطی بعدی در خانواده را برجسته می‌کند.

تحلیل بر اساس مدل رمزگان فنی و اجتماعی سلبی و کاودری: نگاه‌های خیره و گریزها، حرکات دست‌های عصبی و حالت چهره‌های مبهم و گاه متناقض پری از نشانه‌های آشفتگی درونی او هستند. لباس‌های ساده و یک‌دست پری نمادی از تلاش او برای پنهان کردن هویت واقعی خود و ایجاد یک چهره بیرونی است. در بخش رمزگان فنی استفاده از ترکیب‌بندی‌های نامتقارن و کج برای ایجاد حس بی‌نظمی و آشفتگی درونی، استفاده از تصاویر تار و مبهم برای نمایش سردرگمی و عدم قطعیت درونی و استفاده از نورهای کم و سایه‌های تیره برای ایجاد جوّی ملتهب و اضطراب‌آور به‌خوبی پیام را منتقل می‌کند.

تحلیل بر اساس مدل عناصر ارتباطی و نشانه‌های بصری و روایی مرتبط با اختلالات روانی بارت: در فیلم پری، نشانه‌های بصری و روایی متعددی به بازنمایی وضعیت روانی پری کمک می‌کنند. در سطح دلالت، چهره آشفته و پریشان پری، روزه‌های طولانی که می‌گیرد، ذکر گفتن‌های مکرر او و بی‌توجهی‌اش به نامزدش همگی نشانه‌هایی از وضعیت روانی او هستند. در سطح تداعی، کتاب به‌عنوان نمادی از معرفت معنوی در نظر گرفته می‌شود و خانه‌ای که در حال بازسازی است نمادی از آشفتگی و تغییر درونی پری است. در سطح اسطوره، پری می‌تواند به‌عنوان نمادی از زن جستجوگر معنوی در جامعه مدرن و همچنین تقابل بین عشق زمینی و عشق الهی تفسیر شود. نقش مایه بصری مکرر خانه خانوادگی پری که در حال ساخت است، می‌تواند به‌عنوان نشانه‌ای از وضعیت درونی پری در حال تغییر و تحول تفسیر شود و منعکس‌کننده بی‌ثباتی و آشفتگی باشد که او در نتیجه بحران معنوی تجربه می‌کند. بازسازی مداوم خانه دوران کودکی پری به‌عنوان یک موازی بصری برای سفر روانی

اسطوره، هامون می‌تواند به‌عنوان نمادی از روشنفکر ایرانی سرگردان در جستجوی معنا در دوران پس از انقلاب و همچنین تقابل بین سنت و مدرنیته در جامعه ایران تفسیر شود. عناصر سورئالیستی فیلم به‌عنوان استعاره‌های بصری قدرتمند برای وضعیت روانی درونی هامون عمل می‌کنند و مرزهای بین واقعیت و تجربه ذهنی او را محو می‌کنند. این انتخاب سبکی بر شدت آشفتگی ذهنی تأکید دارد. کابوس‌های مکرر و سکانس‌های رویایی در هامون صرفاً ابزارهای داستانی نیستند، بلکه به‌عنوان بازنمایی‌های مستقیم از اضطراب‌ها و ترس‌های ناخودآگاه هامون عمل می‌کنند. تصاویر تحریف‌شده و رویدادهای غیرمنطقی در این صحنه‌ها، ماهیت تکه‌تکه و آشفته افکار و احساسات او را منعکس می‌نمایند. این استفاده از سورئالیسم به فیلم‌ساز اجازه می‌دهد تا دنیای درونی هامون را به شکلی عمیق و تأثیرگذار منتقل کند و فراتر از تصاویر واقعی برای انتقال عمق ناراحتی روانی او پیش برود.

فیلم سومی که بررسی می‌شود، فیلم پری است.

فیلم پری داستان دانشجوی ممتاز رشته ادبیاتی است که پس از خواندن کتابی درباره زندگی یک عارف گمنام در قرن پنجم هجری دچار تحول‌های فکری و حسی عمیقی می‌شود. او پس از خواندن کتاب از زندگی معمولی دل کنده و در وادی دردناک طلب سرگردان می‌شود. تغییر پری پس از خواندن متن عرفانی می‌تواند به‌عنوان نوعی بحران معنوی تفسیر شود که به شکل گسست از زندگی متعارف و اشتغال ذهنی با حالت‌های معنوی بالاتر ظاهر می‌شود. این امر سوال‌هایی را درمورد مرز بین جستجوی معنوی شدید و ناراحتی روانی احتمالی ایجاد می‌کند. کناره‌گیری او از زندگی قبلی، تمرکز شدید بر مسائل معنوی و ناراحتی ظاهری‌اش می‌تواند یک فوریت معنوی یا شکل کلی‌تری از بحران روانی ناشی از یک بیداری هستی‌گرایانه باشد.

تحلیل بر اساس مدل نشانه‌شناسی و مطالعات فرهنگی و اجتماعی فیسک: در فیلم پری، کتاب عارف گمنام به‌عنوان یک فرستنده قدرتمند عمل می‌کند و پیامی را منتقل می‌نماید که به‌طور عمیقی بر جهان‌بینی و رفتار پری تأثیر می‌گذارد. پری سپس خود به یک فرستنده تبدیل می‌شود و وضعیت تغییر یافته خود را از طریق اعمال و کلمات منتقل می‌کند که توسط خانواده‌اش به‌ویژه برادرش (داداشی)

و معنوی درونی عمل می‌کند. بی‌نظمی، بوی رنگ و وضعیت نیمه‌تمام خانه احساسات پری مبنی بر ناآرامی و در حال گذار بودن را منعکس می‌کند. این استعاره بصری موضوع تحول و گسست از زندگی قبلی را تقویت می‌کند، در حالی که او در جستجوی معنوی

قدم می‌گذارد. نتایج پاسخ به سوال‌های پژوهش برای تحلیل و مقایسه بازنمایی اختلالات روانی در فیلم‌های گاو، هامون و پری در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱. نتایج پاسخ به سوال‌های پژوهش برای تحلیل و مقایسه بازنمایی اختلالات روانی در فیلم‌های گاو، هامون و پری

سوال پژوهش	فیلم گاو	فیلم هامون	فیلم پری
شناخت بیماری و تلاش برای درمان	مش حسن به بیماری خود آگاه نیست و باور دارد که گاو است. روستاییان تلاش می‌کنند تا او را درمان کنند.	هامون از آشفتگی درونی خود آگاه است و به دنبال راهایی معنوی و فلسفی، نه درمان روان پزشکی و روان‌شناختی است.	پری وضعیت خود را بیماری نمی‌داند و به دنبال مراتب معنوی است. برادرش برای بازگرداندن او به زندگی عادی می‌کوشد.
پیام‌های سلامت روان و مراجعه به متخصص	پیام مستقیمی وجود ندارد. تلاش روستاییان برای درمان سنتی و بردن او به شهر نشان‌دهنده آگاهی محدود آنهاست.	پیام مستقیمی وجود ندارد. به‌طور ضمنی نشان می‌دهد که جستجوی معنوی صرف کافی نیست.	پیام مستقیمی وجود ندارد. تمرکز بر جنبه‌های معنوی و فلسفی بحران است.
نحوه برخورد خانواده و اطرافیان	روستاییان با دلسوزی و نگرانی رفتار می‌کنند، اما رویکردشان فاقد دانش تخصصی است.	همسرش خسته شده و به دنبال جدایی است و اطرافیان واکنش‌های متفاوتی نشان می‌دهند.	خانواده نگران است و برادرش تلاش می‌کند با منطق او را متقاعد کند.
برخورد جامعه	جامعه روستایی نگران، دلسوز و در نهایت درمانده است، اما طرد اجتماعی کامل دیده نمی‌شود.	بیشتر تمرکز بر بحران فردی است و احساس انزوا و عدم درک شدن مشهود می‌باشد.	بیشتر تمرکز بر واکنش خانواده است و برخورد جامعه به تصویر کشیده نمی‌شود.
ناپایداری، ناسازگاری و جامعه‌ستیزی	رفتارهای ناپایدار و غیرقابل پیش‌بینی نشان می‌دهد، اما جامعه‌ستیز نیست.	رفتارهای ناپایدار و گاه غیرقابل پیش‌بینی نشان می‌دهد، اما به‌طور آشکار جامعه‌ستیز نیست.	رفتارهای ناپایدار و غیرقابل پیش‌بینی نشان می‌دهد، اما جامعه‌ستیز نیست.
نقش متخصصان روان پزشکی و روان‌شناختی	نقشی دیده نمی‌شود و تلاش برای بردن به شهر نشان‌دهنده آگاهی ضمنی به نیاز به کمک تخصصی است.	نقشی دیده نمی‌شود و دکتر سماواتی نقش کم‌رنگی دارد.	نقشی دیده نمی‌شود و برادرش سعی می‌کند نقش راهنما را ایفا کند.

نتایج این مطالعه نشان داد که داریوش مهرجویی در این سه فیلم، بازنمایی‌های متفاوتی از اختلالات روانی ارائه داد که هر یک بازتاب نگرش‌ها و بسترهای اجتماعی و فرهنگی زمان خود بودند (جدول ۱).

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی اختلالات روانی و بازنمایی آنها در سینما به شناخت بهتر و تصمیم‌گیری در این زمینه کمک می‌کند. بنابراین، هدف این پژوهش بررسی چگونگی بازنمایی اختلالات روانی در سینمای داریوش مهرجویی از طریق مطالعه تحلیلی سه فیلم گاو، هامون و پری بود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که داریوش مهرجویی در سه فیلم گاو، هامون و پری بازنمایی‌های متفاوتی از اختلالات روانی ارائه

می‌دهد. در فیلم گاو، جنون مش حسن به‌عنوان واکنشی به فقدان عمیق و ازدست‌دادن هویت به تصویر کشیده می‌شود. در این فیلم، نه شخصیت اصلی و نه اطرافیانش شناخت درستی از بیماری روانی ندارند و تلاش‌ها برای درمان بیشتر جنبه سنتی و غیرتخصصی دارد. فیلم هامون تصویری از آشفتگی‌های درونی و بحران‌های اگزیزستانسیالیستی یک روشنفکر را ارائه می‌دهد. هامون از وضعیت ناراحت‌کننده خود آگاه است، اما جستجوی او برای رهایی بیشتر جنبه معنوی و فلسفی دارد و نقش متخصصان سلامت کم‌رنگ است. در فیلم پری، بحران معنوی و گسست از زندگی عادی به‌عنوان وضعیت روان‌شناختی اصلی شخصیت پری به تصویر کشیده می‌شود. پری وضعیت خود را بیماری نمی‌داند و خانواده بیشتر به دنبال بازگرداندن او به زندگی متعارف تا درمان تخصصی هستند.

در فیلم گاو، جنون مش حسن به‌عنوان واکنشی به فقدان هویت و وابستگی شدید به یک نماد حیاتی (گاو) تصویر می‌شود. جامعه روستایی با وجود دلسوزی، فاقد دانش کافی برای درک و درمان اوست و فقدان مداخله تخصصی به تراژدی شخصیت اصلی می‌انجامد. در فیلم هامون، آشفتگی روانی حمید هامون ریشه در بحران‌های اگزیزستانسیالیستی و تعارض‌های روشنفکری دارد، اما هم‌چنان نقش متخصصان سلامت روان کم‌رنگ است و راه‌حل‌های معنوی و فلسفی ناکام می‌مانند. در فیلم پری، بحران معنوی شخصیت اصلی به شکل گسست از واقعیت و پیگیری حالات عرفانی نمایش داده می‌شود، اما خانواده نیز به جای درمان تخصصی به راهکارهای شخصی و عقلانی متوسل می‌شوند. مقایسه این سه فیلم نشان می‌دهد که مهرجویی در بازنمایی اختلالات روانی بیشتر بر عوامل اجتماعی، فرهنگی و فلسفی تا رویکردهای بالینی تأکید دارد. در هیچ‌یک از فیلم‌ها نقش متخصصان روان‌درمانگر به‌صورت موثر پررنگ نشده است که احتمالاً بازتابی از نگرش عمومی و کمبود آگاهی نسبت به سلامت روان در دوران ساخت این آثار می‌باشد. همچنین، هر سه فیلم به شیوه‌ای نمادین، پیچیدگی‌های روانی انسان را در مواجهه با فقدان، بحران هویت و جستجوی معنا به تصویر می‌کشند. در نهایت، این مطالعه نشان می‌دهد که سینمای مهرجویی با وجود تمرکز بر مسائل روان‌شناختی، بیشتر به دنبال بیان دغدغه‌های فلسفی و اجتماعی

تا ارائه تصویری واقع‌گرایانه از فرآیندهای درمانی و نقش نظام سلامت روان در جامعه است.

تحلیل این فیلم‌ها در چارچوب مدل‌های مختلف نشان می‌دهد که نحوه بازنمایی اختلالات روانی در سینما می‌تواند تحت تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی و نگرش‌های رایج در زمان ساخت فیلم باشد. در فیلم گاو که در اواخر دهه ۱۳۴۰ ساخته شد، فقدان آگاهی و دسترسی به خدمات سلامت روان تخصصی در یک جامعه روستایی به تصویر کشیده می‌شود. در فیلم هامون که در دهه ۱۳۶۰ ساخته شد، تمرکز بیشتر بر بحران‌های هویتی و فلسفی روشنفکران است و نقش درمان‌های روان‌شناختی به‌طور برجسته مطرح نمی‌شود. در فیلم پری که در دهه ۱۳۷۰ ساخته شد، موضوع بحران معنوی و جستجوی معنا در زندگی مورد توجه قرار می‌گیرد و باز هم نقش متخصصان سلامت روان در داستان کم‌رنگ است.

یکی از محدودیت‌های این پژوهش، محدودیت در دسترسی به برخی منابع تحلیلی جامع درباره این سه فیلم از منظر نظریه‌های ارتباطات و نشانه‌شناسی با تمرکز بر اختلالات روانی بود. برای پژوهش‌های آتی، پیشنهاد می‌شود که بازنمایی اختلالات روانی در دیگر آثار داریوش مهرجویی و همچنین، مقایسه آن با آثار سایر کارگردانان سینمای ایران مورد بررسی قرار گیرد تا درک جامع‌تری از این موضوع در سینمای ایران به دست آید. در نتیجه، یافته‌های این مطالعه نشان‌دهنده وضع موجود اختلالات روانی زمان خود است که این نتایج می‌تواند به متخصصان و برنامه‌ریزان کشور در شناخت وضع موجود و طراحی برنامه‌هایی برای بهبود آن کمک کند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع بین نویسندگان وجود نداشت.

حامی مالی

این پژوهش با هزینه شخصی انجام شد.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش تلاش شد تا همه ملاحظات اخلاقی رعایت گردد.

مشارکت نویسندگان

نویسندگان مقاله با همدیگر مشارکت داشتند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همه کسانی که سهمی در انجام این مطالعه داشتند، تشکر می‌شود.

References

- Psychiatry, 97, 130-143.
<https://doi.org/10.1016/j.genhosppsy.2025.10.008>
- Majuri, T., Huikari, S., & Korhonen, M. (2025). Associations of eveningness with occupational outcomes in mental disorders: the Northern Finland Birth Cohort 1966. *Journal of Psychiatric Research*, 188, 29-36.
<https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2025.05.044>
- Padillah, R., Setyosari, P., Hambali, I. M., & Indreswari, H. (2023). Combining music and film as therapy: how to reduce adolescent anxiety symptoms in digital era. *Journal of Public Health*, 45(4), 779-780.
<https://doi.org/10.1093/pubmed/fdad072>
- Pathak, R. C., Agarwal, P., Gehlot, A., Singh, R., Akram, S. V., Gupta, L. R., & et al. (2025). Advanced digital technologies for promoting Indian culture and tourism through cinema. *Recent Advances in Computer Science and Communications*, 18(8), 2025.
<https://doi.org/10.2174/0126662558315287240910123803>
- Rezaeiani, F., Fathi, E., & Mousavi, A. S. (2024). Cultural representation of mental disorders and people suffering from these disorders in the last two decades of Iranian cinema. *Cultural Studies & Communication*, 20(75), 281-300.
<https://doi.org/10.22034/jcsc.2024.2027586.2743>
- Rezayee Bayandor, M. R. (2007). Representation of mental illnesses and mentally-ill people in media. *Communication Research*, 14(50), 31-47.
<https://doi.org/10.22082/cr.2007.24305>
- Septiaji, A., & Kusmana, S. (2025). Representation of mental health disorders in hollywood movies. *Jurnal Ilmiah Global Education*, 6(3), 1351-1363.
<https://doi.org/10.55681/jige.v6i3.3861>
- Sigamani, P. E., Soni, V., & Gupta, S. (2024). Cinematic portrayals of mental health: Exploring Hollywood's impact on public understanding of mental health. *International Journal of Science and Research Archive*, 13(1), 894-900.
<https://doi.org/10.30574/ijrsra.2024.13.1.1764>
- Sohini, C. (2020). Bollywood on the brain: Gender and mental health in Hindi cinema. *The Lancet Psychiatry*, 7(11), 939-942.
[https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30428-4](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30428-4)
- Soumitra, D., Nimisha, D., Shabna, M., Neha, D., & Seshadri Sekhar, Ch. (2017). Psychiatry and cinema: What can we learn from the magical screen? *Shanghai Archives of Psychiatry*, 29(5), 310-313.
<https://doi.org/10.11919/j.issn.1002-0829.217014>
- Zhang, X., Zhang, W., Zhou, C., Xiang, J., Xu, Z., Wang, Y., & et al. (2026). Global, regional, and national burden of mental disorders in working-age population: a trend, health inequality, and frontier analyses. *Journal of Affective Disorders*, 393, 120367. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2025.120367>
- Azad, M., Aghili, S. V., Taghva, A., & Rahmanzadeh, S. A. (2022). A study of the cultural representation of mental disorder in Iranian cinema using "Pdram" method (case study: Hooman Seyedy films). *Cultural Studies & Communication*, 18(68), 273-301.
<https://doi.org/10.22034/jcsc.2021.533510.2423>
- Bilkay, H. I., Yaman, O., Gurhan, N., & Yilmaz-Bingol, T. (2024). A study on the representation of mental disorders in Turkish newspapers. *Journal of Mental Health*, 33(2), 185-192.
<https://doi.org/10.1080/09638237.2023.2245908>
- De Filippis, R., Kamalzadeh, L., Adiukwu, F. N., Aroui, C., Ramalho, R., El Halabi, S., & et al. (2023). Mental health-related stigma in movies: A call for action to the cinema industry. *The International Journal of Social Psychiatry*, 69(5), 1296-1298.
<https://doi.org/10.1177/00207640231152210>
- Enns, J. S., Mota, N. P., Bolton, J. M., Ekuma, O., Chateau, D., Chahal, H., & et al. (2025). Association between psychiatric hospitalization and suicidal behavior among people presenting to the emergency department with mental disorders. *Journal of Psychiatric Research*, 191, 547-553.
<https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2025.09.051>
- Eskandari, Z., DashtBozorgi, B., Fakhri, A., & Latifi, S. M. (2021). The effect of family-based model education with telephone follow-up on drug adherence and re-hospitalization of patients with mental disorders. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 9(1), 19-31.
https://ijpn.ir/browse.php?a_id=1620&sid=1&slc_lang=en
- Gangadharan, T., & Jayaraman, A. (2025). A comprehensive analysis of mental illness and neurological dysfunction in Tamil cinema: A questionnaire-based survey and its outcomes. *Ethics, Medicine and Public Health*, 33, 101115.
<https://doi.org/10.1016/j.jemep.2025.101115>
- Hojlund, M., Kafali, H. Y., Kirmizi, B., Fusar-Poli, P., Correll, C. U., Cortese, S., & et al. (2025). Efficacy, all-cause discontinuation, and safety of serotonergic psychedelics and MDMA to treat mental disorders: A living systematic review with meta-analysis. *European Neuropsychopharmacology*, 101, 41-55.
<https://doi.org/10.1016/j.euroneuro.2025.09.011>
- Li, Cg., & Kent, M. L. (2021). Explorations on mediated communication and beyond: Toward a theory of social media. *Public Relations Review*, 47(5), 102112.
<https://doi.org/10.1016/j.pubrev.2021.102112>
- Liu, J., Lai, H., Zhao, W., Huang, J., Pan, B., Estill, J., & Ge, L. (2025). Association between COVID-19 infection and risk of mental disorders: a systematic review and meta-analysis. *General Hospital*